

COORDONATELE COLABORĂRII ȘTIINȚIFICE ALE ACADEMICIANULUI MIHAI BĂCESCU CU MARINA ROMÂNĂ

Comandor dr. Marian MOȘNEAGU

mosneagu_marian@yahoo.com

Abstract: The study highlights the activity of the Academician Mihai Băcescu M.D. in his attribute of close team working with the Romanian sailors and the support of his oceanography activities by the ships and specialists of the Romanian Military and Commercial Navy.

Also, here is remembered the participation of the famous researcher, in the 80s, at the scientific conferences hosted by the Romanian Navy Museum, one among the themes being „Collaborations between biologists and the specialists of the Romanian Navy in the field of natural sciences and foremost on oceanographic research”.

The Academician Mihai Băcescu was interested by the contributions of some navy officers in this field, most preoccupied by the book „Voyages at sea” written by captain Nicolae Ionescu-Johnson and the underwater investigations on the continental plateau of the Black Sea, and also by the works of captain Constantin Scarlat, the pioneer of the of Romanian underwater archeology and founder of the submarine diving in Romania.

Finally, the author underlines the contribution of Academician Mihai Băcescu M.D. in the transformation of the Natural Sciences Museum in Fălticeni, into „The Museum of the Waters”, an unique institution in Europe, which presents in a

originally manner, modern and attractive, the world of the Romanian researchers Emil Racoviță, Grigore Antipa, Paul Bujor and Ion Borcea, with an accent on the contributions of the Romanian science in the domain of the hydrobiology.

1. Introducere

Academicianul Mihai Băcescu (n. 28 martie 1908 – Broșteni, jud. Suceava, m. 6 august 1999, București) a fost un colaborator apropiat al marinarilor români, preocupările sale legate de oceanografie fiind susținute de Marina Militară și Comercială Română cu nave, tehnică și specialiști¹.

¹ În anul 1893, dr. Grigore Antipa a participat la o expediție de patru luni în jurul Mării Negre, ambarcat pe crucișătorul „ELISABETA”. Cu acest prilej, a fost colectat un bogat material faunistic, o parte din el aflându-se și astăzi în colecțiile Muzeului bucureștean.

La 1 octombrie 1965, nava de cercetări oceanografice americană „ANTON BRUUN” a părăsit portul Callao, pornind într-o expediție de cercetare a faunei abisale din fosa Peru-Chile. La această expediție, condusă de prof. dr. Robert Menzies, a participat o echipă științifică internațională, România fiind reprezentată de dr. doc. Mihai Băcescu. Expediția a avut ca scop explorarea vieții pe fundul oceanului, în jgheabul Peru-Chile, studierea parametrilor apei, a caracteristicilor planctonului din această zonă, precum și colectarea unui număr mare de moluște din genul *Neopilina*, animale străvechi, considerate dispărute de peste 250 milioane de ani, dar din care s-au găsit, în anul 1951, primele exemplare vii. O parte din bogatul material colectat a fost donat Muzeului Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” și cercetat de specialiștii acestei instituții. Relatări din această interesantă expediție sunt prezentate în volumul „*Chemarea apelor*” (1972), scris de dr. doc. Mihai Băcescu.

În 1971, dr. doc. Mihai Băcescu a participat la o expediție oceanografică, întreprinsă pe coasta vestică a Africii, în dreptul Mauritaniei, pe nava „THALASSA” a Institutului Francez de Pescuit Marin din Nantes. Au fost adunate și aduse la Muzeu colecții extrem de interesante, de faună marină, o parte dintre acestea fiind prezentate publicului în cadrul unei expoziții temporare. Impresii din această expediție au fost adunate în cartea „*Acolo unde Sahara dispăre în ocean*” (1973).

În plus, în anii '80 reputatul cercetător a participat la sesiunile de comunicări științifice, organizate de Muzeul Marinei Române, una din temele prezentate fiind „Colaborări între biologi și specialiștii navelor militare în domeniul științelor naturii și mai ales al cercetărilor oceanologice”.

Academicianul Mihai Băcescu a fost interesat de contribuțiile unor ofițeri de marină români în domeniu, fiind preocupat în mod deosebit de lucrarea comandoului Nicolae Ionescu-Johnson, intitulată „Călătorii pe mare”, în care acesta amintește că ar fi adus și câteva viețuitoare marine, la cererea dr. Grigore Antipa².

O atenție deosebită a acordat activităților de cercetare a faunei marine din bazinul Mării Negre de către echipajul navei hidrografice „GRIGORE ANTIPA”³, fiind interesat de

² Biolog român (1867–1944). Întemeietor al Muzeului de Istorie Naturală din București, care îi poartă numele. Academician (1910). A elucidat problemele productivității biologice a Dunării și a părții de N-V a Mării Negre. A pus bazele școlii românești de hidrobiologie, ihtiologie și oceanologie. Membru al mai multor academii străine.

³ Nava a fost construită în Șantierul Naval Mangalia și a intrat în înzestrarea Centrului de Scafandri la data de 27 decembrie 1979. Caracteristici tehnice ale navei „GRIGORE ANTIPA”: lungime = 78,8 metri; lățime = 10,4 metri; pescaj maxim = 3,625 metri; deplasament = 1500 tdw; viteza economică = 15 Nd.

Nava de intervenție cu scafandri la mare adâncime „GRIGORE ANTIPA” care dispune de: sistem de scufundare cu turela închisă tip EP 300, care execută operațiuni de observare și lucru cu scafandri până la adâncimea de 120 metri, alcătuită din: turela de scufundare până la 120 metri adâncime; instalație de amestec și stocare gaze de respirat; cameră de decompresie și tratament; pupitru de conducere și control al scufundării; portic de lansare - recuperare turela de scufundare; minisubmarin tip SM 358, care execută operațiuni de observare și scufundare cu scafandri până la adâncimi de 120 metri, cu următoarele caracteristici: viteză = 3 Nd; autonomie = 4 - 8 ore; echipaj = 5 persoane (inclusiv 3 scafandri); 2 brațe mobile pentru prindere și lucru în exterior; propulsie orizontală cu o elice în interiorul unui tunel mobil; echipament de navigație - giroscop, loch, sonar și compas; echipamente pentru comunicație: radiotelefon naval RS - 8000 și ME - 60; telefon ULTRASON

aglomerările de delfini și marsuini, observate pe timpul marșurilor pentru a le comunica secretarului general al Comisiei Internaționale pentru studiul Mării Mediterane (C.I.E.S.M.M.).

În luna iunie 1988, neobositul cercetător a primit sprijinul necesar pentru a realiza, împreună cu doi cineaști, serialul „*Oceanul și omul*”.

În semn de considerație față de disponibilitatea, erudiția și ospitalitatea marinărească, Mihai Băcescu a donat Muzeului Marinei Române cărți rare, precum și o serie de reviste de oceanografie.

Colaborarea s-a concretizat în amenajarea și inaugurarea la Fălticeni a Muzeului Apelor, instituție de cultură unicat în Europa, căreia Muzeul Marinei Române din Constanța i-a transferat o parte din exponatele legate de navigație și de explorarea mediului subacvatic.

2. Colaborări între biologi și specialiștii navelor militare în domeniul științelor naturii și al cercetărilor oceanologice

Începând cu secolul al XVI-lea, navele militare ale fiecărei țări europene au împânzit largul oceanelor, mai întâi cu scopul descoperirilor geografice și înglobării de noi teritorii pentru țări colonialiste ca Anglia, Franța, Olanda,

AM 121; camere de decompresie și tratament, având diametrul de 2,3 m, un volum interior de 25 m³ și presiunea maximă de lucru de 30 bar; racuri cu butelii de stocare a gazelor, utilizate pentru scufundare și tratament; compresor și surpresor cu membrană tip CORBLIN pentru gaze pure și amestecuri respiratorii; sursă de sudare și tăiere sub apă până la 40m.

Ansamblul de scufundare, precum și minisubmarinul din dotare, au fost achiziționate de la firma COMEX din Franța.

Misiuni executate:

- COOPERATIVE DIVING 96, 98 - Cartagena (Spania);
- COOPERATIVE PARTNER 03 - Odessa (Ucraina).

Spania, Portugalia, mai apoi pentru deschiderea a noi căi și baze comerciale⁴.

Orice navă militară și chiar comercială – armată și ea – aducea la întoarcere date noi despre geografia continentelor, forma coastelor, adâncimile, curenții, vânturile, forma reală a insulelor etc.

Toate aceste date erau colectate de la fiecare navă și prelucrate de Marina țărilor respective pentru întocmirea unor hărți de navigație cât mai realiste, în vederea creșterii siguranței călătoriilor ulterioare. Pe baza unor astfel de date, a apărut în anul 1856 prima carte de „*Geografie fizică a mărilor*”, scrisă de Matheu Fontaine Maury⁵, din Marina S.U.A., lucrare în care se făceau și legături între curenți și condițiile de viață⁶.

Dar navele militare aduceau nu numai date despre fizica mării, despre curenți etc., ci și materiale etnografice, felurite plante și roci, dar, mai ales, exemplare din fauna regiunilor vizitate, îmbogățind astfel marile muzee ale lumii, mai ales pe cele din Londra și Paris.

Dăm exemple doar „secolul de aur al flotei franceze” (secolul al XVIII-lea), când mai multe fregate plecau în explorări în Oceanul Indian și vestul Oceanului Pacific, cum au fost „LA BOUDEUSE”, „LA BOUSSE” și „ASTROLABUS” (între 1766–1788); pe lângă ofițerii de marină, ele aveau și naturaliști ca Bougainville, De la Perouse etc.

⁴ Dr. I.S. Weinberg, „*Omul și oceanul*”, Publicația nr. 80 a Ligii Navale Române, Standard Graphica – „Marvan”, Conferință ținută la Fundația Universitară „Regele Carol I”, în cadrul L.N.R., p. 42–43.

⁵ Oceanograf și meteorolog american (1806–1873). A realizat harta fundului Oceanului Atlantic, pentru montarea cablului telefonic submarin între SUA și Europa. Autor al Geografiei fizice a mării, prima lucrare de oceanografie modernă.

⁶ Pentru detalii, vezi și „*Eroismul științific în expedițiunile polare*”, conferință ținută la Ateneul Român, în seara de 19 februarie 1939 de viceamiralul Ioan Bălănescu, Tiparul „Cartea Românească”, București, 1940.

Au urmat apoi canonierele „LA RECHERCHE”, „ESPERANCE”, „GEOGRAPHE”, „NATURALISTE”, „CASUARINE”, „ZELEE” și „COINETE”; ultima avea șapte ofițeri, 50 de membri ai echipajului și numeroși naturaliști, geografi etc., iar „LA FAVORITE”, 16 ofițeri și 170 de membri (1832), toate cu echipaje și tunuri, întrucât aparțineau Marinei Militare.

Echipajele acestor nave erau acompaniate de naturaliști ale căror nume au rămas legate de dotarea Grădinii Regelui (Jardin de Roi), înființată în anul 1635, viitorul Muzeu de Istorie Naturală al Franței.

Însuși Jacques Yves Cousteau⁷ a fost ofițer de marină, în care calitate a luat parte la abordarea navelor franceze în portul Toulon, când trebuiau predate nemților, în urma capitulării mareșalului Petain⁸. Lui și colegului său Gagnan

⁷ Oceanolog francez (1910–1997). A condus numeroase expediții oceanografice la bordul navei „CALYPSO” (din 1952), efectuând și filmări subacvatice („Lumea tăcerii”, „Aventurile navei „CALYPSO”). În anul 1943, împreună cu Émile Gagnan, a inventat scafandru autonom. În anul 1990 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

⁸ Una dintre cele mai controversate personalități din istoria Franței, considerat de unii erou, de alții trădător, Henri-Philippe Petain s-a născut la Cauch-a-la-Tour, la 24 aprilie 1856. După ce s-a înrolat în armată, în anul 1876 și a absolvit cursurile prestigioasei Școli Militare de la Saint Cyr, Petain a avut o carieră obișnuită, ca ofițer de infanterie și instructor militar, participând, ca observator, la războiul ruso-japonez din anii 1904–1905. S-a numărat printre primii militari europeni, convingși de faptul că puterea tot mai crescută a armelor de foc pleda pentru o defensivă susținută.

Alți ofițeri superiori, precum Ferdinand Foch, de pildă, pledau, dimpotrivă, pentru întărirea pe plan ofensiv a armatei franceze. La izbucnirea primului război mondial, Petain nu se remarcase prin vreo faptă deosebită de arme și era aproape în pragul retragerii. Marea conflagrație a făcut însă ca, în loc să fie trimis la pensie, să fie promovat general și mandatat să desfășoare ofensiva din Ardeni.

În anul 1915, mareșalul Joseph Joffre îi va încredința o misiune, de care se va achita strălucit, și prin care a demonstrat tuturor valabilitatea

le datorăm costumul de scafandru autonom și multe aparate pentru explorări submarine, precum și substanțiala îmbogățire a colecțiilor Muzeului Oceanografic din Monaco, al cărui director a fost încă din anul 1988.

El a donat și Muzeului „Grigore Antipa” nu numai animale caracteristice Lacului Titicaca⁹, ci și marii cilindri de plastic, în care am putut expune sturionii „colecția Antipa”, după ce cutremurul din anul 1977 distrusese cilindrii de sticlă. E păcat că singurul membru român al Societății Cousteau este fostul marinar Aurel Lupu, astăzi directorul Casei Universitarilor din București.

Mai amintim în contextul colaborărilor marinari-biologi și nava „VETORE PISANI” din Marina italiană, care a făcut o foarte importantă expediție oceanografică, recoltând un enorm material biologic, care s-a prelucrat la Stațiunea Zoologică Napoli, îmbogățindu-i colecțiile marine.

doctrinei sale. Defensiva impenetrabilă, bazată pe artilerie, a oprit înaintarea germanilor, cu prețul a foarte puține vieți omenești, de partea franceză. După dezastruoasa ofensivă a lui Robert Nivelle, din primavara anului 1917, Petain l-a înlocuit pe acesta la conducerea armatei franceze. Aproape imediat, revoltele soldaților, tot mai numeroase sub Nivelle, au încetat, Petain fiind renumit pentru grija dovedită pentru materialul uman.

Dar, fiindcă Petain era considerat prea defensiv, Cartierul General Aliat a încredințat conducerea ofensivei din toamna anului 1918 lui Ferdinand Foch. La două săptămâni după încetarea războiului, Petain a fost avansat mareșal și, în anul 1934 a servit ca ministru al Apărării. În 1940, la 83 de ani, bătrânul ostaș a acceptat ingratul rol al guvernului de la Vichy, convins că astfel salvează Franța de la o umilință totală. În 1945, însă, a fost arestat și condamnat la moarte, pedeapsa fiindu-i comutată în închisoare pe viață. A murit în închisoare, în anul 1951.

⁹ Lac tectonic în Anzii Cordilieri, la granița dintre Peru și Bolivia, la 3812 metri altitudine; 83330 km pătrați (cel mai mare lac de altitudine de pe glob). Lungimea – circa 180 km, lățimea – 75 km, adâncimea maximă – 304 metri. Mai multe insule. Navigabil. Pescuit. Legat cu Lacul Poopo prin râul Desaguadero.

Dacă Muzeul „Grigore Antipa” nu a putut profita direct în trecut de aportul navelor – așa cum s-a întâmplat în anii '80 cu traulerele oceanice românești – a primit totuși un bogat material zoologic de la un compatriot militar, dr. H. Mitrea, care a stat zeci de ani în Indonezia.

În ceea ce privește Marina Română, o colaborare științifică a fost stabilită de timpuriu între crucișătorul „ELISABETA” și savantul Grigore Antipa. Acest distins savant, părintele hidrobiologiei românești, fusese cam tot atunci numit director al Muzeului și inspectorul Pescăriilor Statului.

Cu aprobarea generalului Iacob Lahovary¹⁰, Grigore Antipa s-a îmbarcat pe faimoasa navă la 13 mai 1893, într-o primă călătorie de două luni de-a lungul litoralului românesc, între porturile Sulina, Constanța și Mangalia, iar la 20 iulie nava a plecat pentru aproape două luni în jurul Mării Negre (după documentele strânse de Alexandru Marinescu, fost muzeograf principal la Muzeul „Grigore Antipa”), cu escale la Balcic, Constantinopol, Iamboli, Sinope, Trebizonda, Ialta, Sevastopol și Odessa¹¹.

Nava era comandată de comandorul (viitor viceamiral) Ilie Irimescu, avându-l ca secund pe locotenent-comandorul Paul Popovăț, distins matematician¹². Antipa urcase la bord, echipat cu cele mai moderne aparate oceanografice, aduse de la Stațiunea Zoologică Napoli: filee planctonice,

¹⁰ Generalul Iacob Lahovary (1846–1907), șef al Marelui Stat Major (1.10.1894–1.10.1895), ministru de Război (21.02.1891–21.02.1894; 11.04.1899–13.02.1901) și ministru de externe al României (1904–1907).

¹¹ Georgeta Borandă, „Prezențe militare românești pe mările și oceanele lumii, în epoca modernă”, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, 1999, tom II, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime S.A. Constanța, Constanța, 2000, p. 41–56.

¹² Georgeta Borandă, „Istoricul crucișătorului „ELISABETA. Rolul său în formarea cadrelor Marinei Militare și Civile”, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, 2000, tom III/1, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime S.A. Constanța, Constanța, 2001, p. 128–129.

drăgi, butelii pentru luat probe de apă, curentometru, densimetre, termometre etc.

El a putut realiza atunci analiza apei până la 100 de metri adâncime și a urmărit curenții și viteza lor pe tot cursul expediției.

Pe timpul escalelor în principalele porturi ale Mării Negre a colectat probe de plancton și de bentos, folosind bărcile navei și a observat focile din Insula anatoliană Kefken.

În anul 1942, academicianul Mihai Băcescu a găsit în depozitele Muzeului „Grigore Antipa” câteva din acele probe, de exemplu cele travers Eupatoria (90 metri) și de la Sinope (36 metri), din care a putut, de altfel, descrie chiar un crustaceu nou, *Aapseudes ostroumovi* (Băcescu și A. Cărăușu).

Tot din dreptul Eupatoriei a dragat scoici acoperite complet de oxizi de fier. Este vorba de concrețiunile feromanganose comune pe *Modiola* între 80-120 metri și care pot avea până la 21,80 % MnO_2 , analizate la cererea cercetătorilor Academiei Române în anul 1971 (vezi „*Ecologie marină*”, IV, p. 35). Ele au fost regăsite de cercetătorii I.R.C.M. Constanța aproape după 80 de ani.

Grigore Antipa s-a imbarcat mai târziu și pe bricul „MIRCEA”, într-o călătorie de-a lungul litoralului românesc, apoi pe canoniera „GRIVIȚA”, dar nu deținem date despre activitatea sa.

Din păcate, angrenat în sarcinile dificile pe care le primise, amenajarea Deltei Dunării, organizarea pescăriilor și ridicarea unui local propriu pentru muzeul care îi poartă numele, sarcini pe care le primise tot în 1893 - Grigore Antipa nu a putut valorifica imediat după ce au fost colectate datele de oceanologie fizică și biologică, prima notă asupra lor apărând abia în anul 1933, în „*Marea Noastră*”, revista Ligii Navale Române.

Oricum, el rămâne primul biolog român care a explorat Marea Neagră până la limita platoului continental – și aceasta cu ajutorul Marinei Militare – în timp ce, Emil Racoviță, care a explorat Antarctica în anul 1897, a fost considerat primul biolog al lumii care a adus un bogat material biologic, pe baza căruia s-au publicat zeci de volume.

Mult mai târziu după expediția crucișătorului „ELISABETA”, cercetători oceanografi români din cadrul Institutului Piscicol mai întâi, ai Academiei Române ulterior, s-au îmbarcat pe nava hidrografică NH 112, fosta canonieră „LOCOTENENT-COMANDOR STIHI EUGEN”, a Marinei Militare Române.

Numai astfel cele două expediții oceanografice au putut explora, prin stații complexe și concomitente (curentometre, condiții fizico-chimice, plancton, dragaje etc.), jumătatea dinspre adânc a platformei continentale și efectua stațiile de dincolo de 100 metri adâncime). Volumele de „*Ecologie marină*”, editate de Academia Română stau dovadă pentru această bună colaborare. De exemplu, o importantă lucrare, cu care s-a început, de altfel, această publicație, „*Cercetări de ecologie marină în sectorul predeltaic în condițiile anilor 1960–1961*”, semnată de toți cercetătorii de atunci ai Stațiunii Antipa și ai Academiei Române, se sprijină mai ales pe cele aproape 100 de stații complexe, executate în anul 1960, în cadrul a patru expediții cu nava hidrografică, condusă atunci de comandorul Alexandru Marinescu, respectiv de căpitan-comandorul Chiriac.

Datorită unor astfel de colaborări, s-au putut corela mereu și perfect datele biologice cu cele fizico-chimice, făcute concomitent. A se vedea mai ales vol. IV de „*Ecologie marină*”, lucrare unică în felul ei, care oglindește perfect condițiile de viață și viața însăși din Marea Neagră (inventar complet, răspândire, dinamică, importanță economică etc.) din deceniul 1960–1970.

O bună parte din lucrările dr. ing. Gheorghe Șerpoianu, precum cele publicate în „*Cercetări marine*” (nr. 5-6/1973 ori nr. 10/1977) sau lucrarea de sinteză, semnată de Gheorghe Șerpoianu, Vasile Diaconu și Nae Ion (nr. 9/1976) ori lucrarea elaborată de Gheorghe Șerpoianu și Chirilă (nr. 9/1976) au beneficiat și ele de concursul navei hidrografice a Marinei Militare, ca să nu facem decât să le amintim pe cele publicate în „*Studii de hidraulică*” (Marinescu A., 1965, Rovența, Șelaru Octavian, ing. Bondar ș.a.).

Mai amintim și colaborarea cu nava oceanografică sovietică de-a lungul litoralului Deltei Dunării (Bondar C. în „*Meteorologie, Hidrologie și Gospodărirea Apelor*”, București, 1961) și importanta colaborare între academicianul E. Pora și vasul „VITEAZ”, 1984.

Din exemplul de explorare submarină cu ajutorul scafandruului autonom – explorare inițiată și urmărită zeci de ani de promotorul acestui nou mijloc de cercetare a sedimentelor litorale și a arheologiei submarine, căpitan-comandorul Constantin Scarlat, autorul interesantului volum „*Itinerarii subacvatice*” – s-au inspirat la început și cercetătorii de astăzi ai I.R.C.M¹³.

O ultimă – dar sperăm să nu fi fost și ultima – perioadă fructuoasă de colaborare, de data aceasta între cercetătorii I.R.C.M¹⁴ și nava hidrografică N.H. 112, a avut

¹³ Pentru detalii, vezi Marian Moșneagu, „*Arheologia submarină – o prioritate și o atracție pentru Muzeul Marinei Române*”, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, 2006, tom IX, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime S.A. Constanța, Constanța, 2007, p. 125-143, respectiv Marian Moșneagu, „*Momente din evoluția arheologiei submarine românești*”, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, 2007, tom X, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime S.A. Constanța, Constanța, 2008, p. 103-122.

¹⁴ Institutul Român de Cercetare Marină „Grigore Antipa” – I.R.C.M. – a fost înființat în anul 1970, în scopul continuării tradiției centenare în cerce-

loc în anii 1983–1984. Atunci s-au executat, între altele, stații complexe de-a lungul a trei linii perpendiculare pe litoralul românesc Est Sulina, Est Constanța și Est Mangalia, până la limita vieții animale. Nava era comandată de comandorul Stoica Pușcașu.

Oriunde și oricând, biologii și inginerii oceanografi au avut succes pe navele Marinei Militare sau Comerciale, s-au putut executa în timp record stații oceanografice complexe, aducând instituțiilor tutelare de la țărmlul de la care s-au desprins, pe lângă importante date fizico-chimice, și probe biologice sau probe de pescuit.

În anii '80 s-au făcut bune colaborări și cu navele oceanice – traulerele românești, pe care s-au ambarcat și ingineri oceanologi; dar cum la români a lipsit tradiția și do-

tări marine, inițiate de către Emil Racoviță, Ioan Borcea și Grigore Antipa. I.R.C.M. a apărut în urma fuziunii mai multor unități de cercetare mici:

- Stația Zoologică Marină „Prof. I. Borcea” Agigea;
- Stația de Cercetări Marine Pescărești „Dr. Gr. Antipa”, Constanța;
- Secția de Biologie Marină Constanța a Institutului de Biologie „T. Săvulescu” (Academia Română, București);
- Stația Oceanografică Constanța;
- Laboratorul de Sedimentologie Marină București.

În primi 10 ani de existență, I.R.C.M. a aparținut de Consiliul Național de Știință și Tehnologie. După anul 1980, institutul a fost subordonat temporar Ministerului Educației (1981), Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare (1982), și apoi Biroului Central pentru Pescuit și Prelucrarea Peștelui (1982–1989). Sub noile premise create de Revoluția din decembrie 1989, institutul a fost afiliat Ministerului Mediului (devenit Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului), începând din anul 1990. Încă de la înființarea sa, I.R.C.M. a funcționat ca unitate de cercetare interdisciplinară. În anul 1999, sub autoritatea Ministerului Mediului și Gospodăririi Apelor, a fost creat Institutul Național de Cercetare – Dezvoltare Marină, prin reorganizarea Institutului Român de Cercetare Marină. În scopul recunoașterii tradiției centenare și a continuității oceanologiei naționale, institutul este denumit după profesorul Grigore Antipa (1867–1944), fondatorul școlii românești de ecologie marină.

rința de a dota muzeele naționale cu animale și roci oceanice, aduse din diversele expediții, prea puține muzee se pot lăuda cu astfel de colaborări sau donații, în afară de Muzeul Marinei Române, I.R.C.M. și de Muzeul „Grigore Antipa” din București. Menționăm aici doar peștii din N-V Oceanului Atlantic, aduși de navele de pescuit oceanice sau de focile namibiene, probele de roci arctice, aduse de dr. Neamu sau probele planctonice aduse de c.l.c. Petre Mureșeanu¹⁵.

3. Academicianul Mihai Băcescu – colaborator al Muzeului Marinei Române

La 31 mai 1988, dr. doc. Mihai Băcescu, în calitate de director al Muzeului „Grigore Antipa” și de membru corespondent al Academiei Române, se adresa conducerii Muzeului Marinei Române, mulțumind pentru admirabila primire ce i-a fost făcută, trimițând un exemplar al comunicării sale la sesiunea științifică a Muzeului Marinei Române.

De asemenea, solicita sprijin pentru cazarea sa și a doi cineaști cu care urma să vină la Constanța, „pentru o filmare destinată unui nou serial – Oceanul și omul”.

Totodată, solicita precizări privind vizita secretarului cu cultura de la primăria orașului Fălticeni și a unui muzeograf specialist de la Muzeul de Științe ale Naturii din localitate, actualul Muzeu al Apelor, „spre a ridica materialele de arheologie submarină, de care vă puteți dispensa și ce formalități ar trebui făcute pentru aceasta”.

La P.S., academicianul întreba: „Cunoașteți cumva o lucrare a lui Nicolae Ionescu-Johnson – Călătorii pe mare, în care amintește că ar fi adus și ceva animale la cererea dr. Grigore Antipa?”.

¹⁵ Notă prezentată la 9 mai 1986, la sesiunea de comunicări științifice a Muzeului Marinei Române, cu tema „Dunărea și Marea în istoria poporului român”.

La 27 aprilie 1989, dr. doc. Mihai Băcescu se scuza că nu va putea da curs invitației de a participa la sesiunea anuală a Muzeului Marinei Române, din 8-10 mai 1989, deoarece avea o grea problemă cu ochii. *„O conjunctivită virotică, urmată de un glaucom, m-a împiedicat practic să citesc, nicidecum să folosesc microscopul, timp de peste 4 luni. Acum am reînceput lucrul, dar cu mare economie de ochi.*

Așa stând lucrurile, cu mult regret, nu cred că voi putea avea iar plăcerea de a lua parte la interesantele teme anunțate și de aceea nu v-am putut trimite, în termenul specificat, nici un rezumat de lucrare. Din aceleași motive, de altfel, nu voi putea lua parte nici la sesiunea de comunicări a I.R.C.M.-ului.

În altă ordine de idei, vă trimit alăturata adresă a Comisiei Mediteraneene (C.I.E.S.M.M.), cu rugămintea de a o transmite conducerii navei hidrografice, navei „ANTIPA” etc., spre a nota eventualele aglomerări de delfini și marsuini, observate în cursul deplasării lor pe mare și a le comunica direct sau a mi le transmite mie spre a le expedia eu, în calitate de reprezentant al țării în C.I.E.S.M.M.

Secretarul general al acestui important organism oceanic internațional nu mai este, de la 1 ianuarie 1989, comandantul Jacques Cousteau (pensionat după cele două prelungiri legale de 4 ani, stipulate de legea franceză). În locul său a fost ales prof. Doumenge, distins acoacultor.

De altfel, eu însumi sunt, de la 1 noiembrie 1988, „tânăr” pensionar de 81 ani! Continui însă cercetarea la Muzeu și am tot acolo adresa.

Vă mulțumim anticipat pentru eventualele observații notate și vă doresc succes deplin la sesiune”.

La 12 decembrie 1989, prof. dr. doc. Mihai Băcescu trimitea directorului Muzeului Marinei Române o altă scrisoare, în care menționa: *„Împrejurări neprevăzute mă obligă să mă despart de o parte din Biblioteca mea – anume aceea ce nu are legătură directă cu activitatea muzeului – în speță lucrări și reviste de oceanografie, unele cărți rare.*

Dat fiind specificul unității pe care o conduceți, m-am gândit să vă înaintez mai întâi dumneavoastră lista acestor publicații, spre a vedea ce vă poate interesa din ea, cu rugămintea de a binevoi s-o prezentați și tov. contraamiral Ilie Ștefan.

Aștept răspunsul dv. (tel. 504725), înainte de a trimite lista și la alte unități ce se ocupă de mare sau de Dunăre.

În cazul unui răspuns pozitiv, un delegat al dv. mă poate găsi la Muzeul Antipa, unde îmi continui munca de cercetare, spre a examina acele reviste și cărți ce v-ar interesa și a discuta metoda preluării lor”.

4. „Constanța este o rază de soare în adâncul sufletului meu”

- Domnule academician, în pofida vârstei venerabile (86 de ani - n.a.), mi s-a spus și, iată, se confirmă faptul că, în fiecare marți și joi, sunteți prezent în laboratorul din incinta muzeului. Care este sfera preocupărilor dv. actuale?

- *În prezent, aduc ultimele retușuri unei lucrări, în care prezint rezultatele expediției din Oceanul Indian, la care am participat în 1977, ambarcat pe nava franceză „THALLASA”. Acest volum conține concluzii referitoare atât la structura fundului oceanului, cât și la posibilitățile de pescuit din zonă și sper ca Academia Română să găsească resursele necesare publicării lui. Dacă medicii vor reuși să mă ajute să-mi recapăt acuitatea vizuală necesară pentru reluarea investigațiilor la microscop, vreau să aprofundez studierea materialelor primite din Franța și SUA, în special a crustaceelor. În paralel, doresc să-mi continui hobby-ul meu din studenție: denumirea populară a animalelor și modalitățile în care abordează românul toponimia acestora, în special a peștilor. După ce am publicat „Păsările în nomenclatura și viața poporului român”, acum lucrez la „Superstițiile din lumea animalelor și combaterea lor științifică”.*

- Ca biolog și oceanolog, de-a lungul anilor ați acor-dat litoralului românesc o atenție deosebită. Ce a însemnat Marea Neagră pentru dv.?

- *Constanța este o rază de soare în adâncul sufletului meu. Am iubit foarte mult acest oraș, pe care l-am cunoscut în 1929, când l-am însoțit pentru prima cură la mare pe profesorul Ion Borcea. De atunci și până în 1938, când mi-am susținut doctoratul, am fost nelipsit de pe litoral. Am colaborat îndeaproape cu profesorul Borcea în cadrul Stațiunii Zoologice Marine din Agigea.*

Ulterior, am fost numit directorul Institutului de Cercetări Piscicole din București, care avea o secție de pescuit marin la Constanța. În această calitate, în 1954 am selecționat și pregătit o grupă de cercetători care să facă ecologie marină. Acest colectiv a constituit nucleul Stațiunii de Cercetări Marine a Academiei, transformată, în 1970, în Institutul Român de Cercetări Marine (I.R.C.M.).

Foștii mei elevi sunt toți profesori universitari: dr. doc. Iuliu Geza Muller, dr. Marian Traian Gomoiu, dr. Nicolae Bodeanu, dr. Adriana Petran, Cleopatra Stan ș.a., majoritatea activând și în prezent la Constanța. Așa a devenit posibilă editarea celor trei volume de „Ecologie marină”, lucrare unică, pe care nici Mediterana nu o are. Toți acești specialiști pe care i-am format eu – nu mai puțin de 15 doctori – sunt, ca și mine, niște îndrăgostiți de mare. Lucrările de specialitate, publicate peste hotare, în urma studiilor efectuate asupra Mării Negre mi-au adus consacrarea.

În 1965 am fost invitat să iau parte la cea de-a XI-a expediție organizată de Institutul Oceanografic din S.U.A., cu nava „ANTON BRUUN”, de-a lungul coastei peruane.

Școala românească de carcinologie, pe care am fondat-o, are acum specialiști care lucrează în toate familiile de crustacee.

- Este o evocare cu conotații sentimentale. Ce-ați mai adăuga despre orașul din inima dv.?

- *Mi-e dragă Constanța. Sunt primul care am pledat în revista „Tomis” despre necesitatea ca acest oraș să aibă un institut*

oceanografic. Îmi amintesc cu plăcere farmecul expedițiilor întreprinse cu nava hidrografică „LOCOTENENT-COMANDOR STIHI EUGEN” și „STEAUA DE MARE”, timp de aproape 15 ani. Bentosul de pe platforma continentală românească l-am analizat și cantitativ, nu numai calitativ. Față de lista celor 450 de specii, încredințată de profesorul Borcea, noi deținem astăzi date despre 1500 de viețuitoare din toate grupele. În 1988 am participat la realizarea unui film documentar referitor la evoluția ecosistemelor marine.

Sunt mândru de specialiștii pe care i-am creat și care, ca profesori universitari sau ca cercetători, continuă sub diferite aspecte munca de cercetare marină. Am fost încântat să-mi confirme că sunt devotați acestei profesii, pe care nu au practicat-o formal, numai de dragul unui doctorat, ci pentru că i-a fascinat și captivat cercetarea Mării Negre și a biocenozelor din adâncurile sale.

Lor și tuturor constanțenilor le doresc o vară liniștită și disponibilități multiple pentru a se bucura mereu de vecinătatea și binefacerile Pontului Euxin¹⁶.

5. Mihai Băcescu – fondatorul Muzeului Apelor din Fălticeni

Bun pedagog, cu dragoste față de mediul înconjurător, profesorul emerit Vasile Ciurea a întemeiat în anul 1914 primul muzeu din Fălticeni. Unul dintre elevii săi, academicianul Mihai Băcescu, nu și-a uitat niciodată primul inițiator în tainele naturii, dar nici locurile natale. Astfel, la 17 august 1982 lua ființă la Fălticeni, în „semn de iubire și recunoștință” profesorului Vasile Ciurea, Muzeul de Științe Naturale.

Începând cu 28 martie 1993, muzeul nu numai că se va numi Muzeul Apelor, dar a primit și numele ctitorului său, Mihai Băcescu. Se împlinea astfel o dorință și o definire

¹⁶ Marian Moșneagu, „Constanța este o rază de soare în adâncul sufletului meu”, în „Cuget Liber”, duminică, 5 martie 1994.

elocventă, precum și un gest de aleasă grațitudine și prețuire celui care și-a închinat viața cercetării mediului acvatic și a dat culturii fălțicenene dimensiuni valorice, perene.

Muzeul cuprinde compartimente structurate organic, de un real interes științific. Astfel, prețuind tradițiile muzeistice fălțicenene, în două săli sunt rememorate aspecte ale primului muzeu din localitate, câteva exponate rămase evocând natura pasiunilor și preocupărilor înaintașilor noștri, în special, ale ctitorului de muzeu, Vasile Ciurea.

Aici sunt reprezentate aproape toate secțiile vechiului muzeu: arheologie, istorie, arme vechi, etnografie, carte veche, numismatică și fotografii. Trășurica, un exponat de mare valoare, executată de Leon Comnino timp de 35 de ani numai din briceag și expusă în 1937 în expoziția universală de la Paris, impresionează și reține îndelung atenția vizitatorului prin maiestria execuției și migala creatorului ei.

Muzeul prezintă lumea cercetătorilor Emil Racoviță, Grigore Antipa, Paul Bujor și Ion Borcea, exponatele reliefând contribuțiile științei românești în domeniul hidrobiologiei.

Participând la numeroase expediții oceanice și descoperind numeroase specii de pești și crustacei, academicianul Mihai Băcescu a dăruit muzeului peste 700 de exponate. Toate acestea sunt expuse în două săli, ca un omagiu adus savantului Mihai Băcescu, muncii sale de cercetare și autor a peste 475 de lucrări științifice originale, publicate singur sau în colaborare cu parteneri din țară și străinătate.

Bucuria nespuse de mare a vizitatorilor, mai cu seamă a celor tineri, este atunci când ajung la partea vie a muzeului: acvariile. În cele 13 bazine, cu o capacitate de peste 11.000 de litri de apă, trăiesc numeroase specii de pești indigeni și exotici, broaște țestoase, scoici și raci.

Patrimoniul muzeului este completat pe deplin și cu un glob geografic, unic în lume, prin faptul că redă la scară,

alături de relieful uscatului, configurația reliefului subacvatic. Donat în anul 1986, globul geografic a fost executat cu maiestrie și cu o exactitate milimetrică, pe parcursul a cinci ani și jumătate, de către profesorul de geografie Isaic Neculai din Vadul Moldovei.

Astfel, în vecinătatea unor locuri de legendă, precum Nada Florilor sau Dumbrava minunată, Muzeul Apelor din Fălticeni evocă – și va continua să o facă peste veacuri – talentul și pasiunea cu care una din personalitățile de vază ale Sucevei, academicianul dr. doc. Mihai Băcescu, s-a dedicat oceanologiei și muzeologiei deopotrivă.